

HESAP VERME ŞUURU VE HAYATA YANSIMASI*

I. KONUNUN PLANI

A- Ahirete İman

- 1- İman kavramı nedir ?
- 2- Ahirete imanın iman esasları içerisindeki yeri nedir?

B- Hesap verme

- 1- Hesap verme kavramı nedir?
- 2- İnsanlar niçin hesap vermeleri gerekir.
- 3- Kişinin zaman zaman kendi kendisini hesaba çekmesinin gerekliliği
- 4- Müslümanlarda Dünya hayatının Ahiret hayatı için bir tarla olduğu bilincinin yerleşmesi
- 5- Müslüman zerre miktarı hayır işlerse onun karşılığını göreceğini, zerre miktarı şer işlerse onun karşılığını göreceğini bilerek dünya hayatını düzenlemesinin gerekliliği
- 6- Hesap vermekten kaçmanın mümkün olmadığı ve hesapta kimseye haksızlık yapılmayacağı, fakat cezayı hak edenlerinde cezasını çekeceği gerçeği
- 7- Konu ile ilgili ayetler
- 8- Konu ile ilgili hadisler

C- Hesap vermenin sonucu

- 1- İyilerin gideceği yer cennet ve nimetleri
- 2- Kötülerin gideceği yer cehennem ve azabı

D- Hesap verme şuuruna sahip olan insanlardan oluşan toplumlar huzurlu ve mutlu toplumlar olur.

II. KONUNUN AÇILIMI VE İŞLENİŞİ

Konuya iman kavramının ne olduğu ve Ahirete imanın iman esasları içindeki yeri açıklanarak başlanır. Daha sonra herkesin ahirette hesap vereceği, müslümanın zaman zaman kendisini hesaba çekmesinin gerekliliği, kişide dünya hayatının ahiretin tarlası olduğu ve yaptığı en küçük iyilik ve kötülüğün ahirette karşısına çıkacağı bilincinin yerleşmesi anlatılır. Akabinde Dünya ve Ahiret dengesini kurabilmenin önemi ve hesap neticesinde iyi kimselerin gideceği cennet ve nimetleri, kötü kimselerin gideceği cehennem ve azabının şiddetli oluşu izah edilir En sonunda ise hesap verme şuuruna sahip olan insanlardan oluşan toplumların huzurlu ve mutlu toplumlar olduğu izah edilerek vaaz bitirilir.

III. KONUNUN ÖZET SUNUMU

İnsanlar yaratılışları itibarı ile bir yaratıcıya iman etmeye meyilli olarak yaratılmıştır. En ilkel ya da ücra topluluklarda bile insanların bir şeylere inanmış olmaları kişide yüce bir yaratıcıya inanma duygusunun fitri olduğunu gösteren en açık delildir. Tarihen görülmüştür ki, çok mükemmel olan insan aklı tek başına Allah'ı bulmada yeterli olsa da, onun sıfatları konusunda ve detaylarda yolunu şaşırması ve çoğunlukla da Yüce yaratıcıyı müşahhaslaştırıp elle tutulur gözle görülür hale getirmiştir. Bu ise yanlıştır. Doğru olan ise yüce yaratıcıyı ve inanılması gereken şeyleri doğru kaynaktan yani Kur'an'dan öğrenmektir. Kur'an da iman esasları detaylı bir şekilde belirtilmiştir. Bunlardan birisi ise ahirete imandır. Ahirete imanın dünya boyutu vardır. Bu sadece inandım demekle değil, kişinin bütün

* Bu vaaz projesi Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı Mustafa KAHRAMAN tarafından hazırlanmıştır.

hayatını, yani doğumdan ölüme kadar olan süreci kapsamakta, bunun sonucu olarak da ahiret boyutu oluşmaktadır. Doğumda anne- babanın güzel bir isim vermesi, gerekli şartları taşıyorsa buluş çağından itibaren bütün her şeyi ile ömrünün sonuna kadar dinin bütün boyutları ile muhatap olmasıdır. İşte kişi bu dünyadaki kısacık hayatını yaşarken sonsuz hayatı olan ahiret hayatını mahvetmemelidir. Dünyayı ahiretin tarlası gibi kullanabilmelidir. Çünkü dünya hayatı ahiret hayatının yanında bir gün ya da daha kısa bir zaman dilimini içermektedir (Bakara, 2/259) ve kişi bu dünyada en küçük bir iyilik yada kötülük yapsa onu muhakkak karşısında bulacak, ahirette “Oku kitabını! Bugün hesap sorucu olarak sana nefsin yeter” denilecek (İsra, 17/14) ve böylece hesaba çekilecektir. İslam, dünya hayatını asla ihmal etmememizi, dünyadaki nasibimizi unutmamamızı istemekle beraber ahirete daha çok meyilli olmamızı tavsiye etmektedir (Kasas, 28/77). Kur'an, dünyanın geçici nimetlerine aldanmamamızı; dünya imkanlarıyla ebedi olan ahirete yönelmemizi istemektedir. (En'âm, 32) Kur'an'da hesap vermektan kaçmanın ve yaptıklarımızı orada gizlemenin mümkün olmadığını (Yasin, 36/65) ve hesapta kimseye haksızlık yapılmayacağı (Enbiya, 21/47), Allah'ın kimseye zulmetmeyeceği (Kehf, 18/49) fakat cezayı hak edenlerinde cezasını en şiddetli bir şekilde çekeceği gerçeği vardır (Nisa, 4/56) . Ayrıca Allah Teala kendimizi ve neslimizi yakıtı insanlar ve taşlar olan cehennem azabından korumamızı emretmektedir. (Tahrim, 66/6) İncancımıza göre iyilikleri fazla olan Müslümanlar cennete gireceklerdir. Orada sayısız nimetlere kavuşacaklardır. (Ra'd, 13/35; Saffat, 37/39-49) Kötülükleri fazla olan Müslümanlar ve kafir ve münafıklar ise cehenneme gidecekler, orada ölüm olmayacak (Ta-Ha, 20/74), ama sürekli acı bir azaba çarptırılacaklardır. (Bakara, 2/ 7, 10, 90; Nisa, 4/56; Maide 5/ 73, 94, Mülk, 67/6-8)

Hesap verme şuurunun yani Ahiret incancının hayatımıza yansımalarının dünya ve ahiret hayatımız için sayılamayacak faydaları vardır. Öncelikle fert hayatına faydası şudur. Her şeyden önce Allah'ın yasakladığı fiiller, insana dünyada da zararlı olan fiillerdir. Örneğin Allah'ın yasakları denince ilk akla gelen içki, kumar, fuhuş, hırsızlık gibi kötülükler insana en başta dünya hayatında zarar veren fiillerdir. Ahiret incancına sahip olan kişi bu fiilleri işlediği takdirde Allah katında hesaba çekileceğini ve ceza çekeceğini düşünür. Dolayısıyla kimsenin görüp görmemesine bakmaksızın bu fiilleri işlemekten kaçınır. Kanunların kendisini mahkum edip edemeyeceğini düşünmez. Her şeyden önce Allah'ın kanunlarından çekinir ve hayatına ona göre çeki düzen verir. Bu dikkat ve duyarlılık onun düzenli bir hayata kavuşmasını sağlar. Aynı şekilde bu duygu ve düşünceye sahip olan insanlardan oluşan toplumlar huzurlu ve mutlu toplumlar olur. Ahirete imanın faydalarını ayrıca şöyle sıralayabiliriz.

1-Dünyada yaptığı her amelin, ahirette mutlaka -mükafat veya ceza olarak- karşılığı olacağına inanan bir kimse, yaptıklarına dikkat edecek; kötü davranışlarına pişman olacak ve iyi davranışlara yönelerek, dünyada huzurlu ve mutlu yaşayacaktır. Ahirete iman ve hesap korkusu, daima iyi insan olmaya yöneltecek; böylece, iyi insanlardan oluşan, birbirinin hakkına riayet eden, kötülüklerden sakınan insanlardan meydana gelen barış ve huzur toplumu oluşacaktır.

2- Peygamber Efendimiz; "Ağız tadını kaçıran ölümü çok hatırlayınız," (Tirmizi, Zühd, 4) buyurmaktadır. Ölümü ve ahireti hatırlayan insan, elindeki varlığın(malın-mülkün) geçici olduğunu da bilecek ve sahip olduğu dünya servetini kendisi ve diğer insanların huzuru için kullanacak ve bunun kendisi için bir ahiret ve ebedi mutluluk vesilesi olduğunu şuurunda olacaktır. Bu şekilde bencillikten de kurtularak diğergam olacak ve toplumsal dayanışma gerçekleşecektir.

3- Dünyada nice kötülükler, zulümler ve haksızlıklar yapıp kanundan kaçan ya da farklı yollara başvurarak suçunu gizleyen kötü kimselerin yaptıklarının yanlarına asla kâr kalmayacağına inanan mazlumlar ve bütün bir toplum; daima huzursuz yaşamak yerine sabırla mücadele etmeyi tercih edecek ve ilahi adaletin ahirette mutlaka tecelli edeceği incancıyla rahat yaşayacaktır.

4-Ahirete inanmayan kimselerde yok olup gitme duygusunun, insanın ruh dünyasında büyük bunalımlara sebep olmaktadır. Halbuki, ölümü yok oluş değil; sonsuz hayata açılan bir kapı olarak bilen bir mü'min; -dünyada ne kadar maddi sıkıntı çekerse çeksin- yaşama sevincini asla kaybetmeyecektir. Üstelik bu sıkıntılara sabrettikçe, ahiretteki mükafatının daha da artacağını düşünerek huzur ve neşe içinde olacaktır. Dünyada her şeyin, varlığın da yokluğun da, bir ilahi sınav gereği olduğuna inanan kişi; varlıkta da yoklukta da şükrederek Allah'ın rızasını (dolayısıyla cenneti) kazandığını bilir. Sıkıntı, hastalık ve çileye sabretmenin günahlarına kefarete olacağına inandığı için - hedefi de, daima ahiret yurduna yatırım olduğundan, ahirete iman, çile ve musibetlere tahammül gücünü artırır.

IV. KONU YA ŞU AYETLE BAŞLANABİLİR

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve herkes, yarın için önceden ne göndermiş olduğuna baksın. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.¹

Konu işlenirken şu ayetlere müracaat edilebilir. En'am, 6/32; Kasas, 28/77; Kıyamet, 75/36; Rahman, 55/ 26-27; Hadid, 57/20; Nisa, 4/56; Kehf, 18/19; İsrâ, 17/13-14; Zilzal, 99/7-8; Karia, 101/6-11; Maide 5/ 73, 94, Mülk, 67/6-12; Ta-Ha, 20/74-76; Ra'd, 13/35; Saffat, 37/39-49; Şura, 42/20; Mü'min, 40/39 Abese, 80/34-46; Tahri, 66/6.

V. KONU İŞLENİRKEN BAŞVURULABİLECEK BAZI HADİSLER

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص لِأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ " وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَتُسْأَلَنَّ عَنْ هَذَا النَّعِيمِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ "

Hiz. Peygamber, Hiz. Ebu Bekir ve Ömer'e şöyle dedi: "Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederimki, kıyamet günü nimetlerden mutlaka sorgulanacaksınız."²

عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ، عَنِ النَّبِيِّ ص قَالَ " لَا تَزُولُ قَدَمَا ابْنِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عِنْدِ رَبِّهِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ خَمْسٍ عَنْ عُمُرِهِ فِيمَا أَفْنَاهُ وَعَنْ شَبَابِهِ فِيمَا أَهْلَاهُ وَمَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَ أَنْفَقَهُ وَمَاذَا عَمِلَ فِيمَا عَلِمَ

İbn Mes'ud (ra) dan: Peygamber (sav) şöyle buyurdu: "Kıyamet günü insan beş şeyden hesaba çekilmedikçe bırakılmayacaktır. Ömrünü nerede tükettiğinden, gençliğini nerede geçirdiğinden, malını nereden kazanıp, nerede harcadığından, ilmi ile ne kadar amel edip etmediğinden sorulacaktır."³

عَنْ أَنَسٍ، قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص إِنْ اللَّهُ تَعَالَى سَأَلَ كُلَّ رَاعٍ عَمَّا اسْتَرَعَاهُ - أَحْفَظَ ذَلِكَ أَمْ ضَيَّعَهُ ؟ حَتَّى يُسْأَلَ الرَّجُلُ عَنْ أَهْلِ بَيْتِهِ

Enes (ra) den: Peygamber (sav) şöyle buyurdu: "Allah her sorumlu kimseyi sorumlu olduğu şeyi korudu mu yoksa zayı etimi diye soracak, hatta kişiyi eşi ve çocuklarından sorguya çekecektir."⁴

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ص قَالَ " بَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ فَتَنَّا كَقَطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ يُصْبِحُ الرَّجُلُ مُؤْمِنًا وَيُؤْمَسِي كَافِرًا أَوْ يُؤْمَسِي مُؤْمِنًا وَيُصْبِحُ كَافِرًا يَبِيعُ دِينَهُ بِعَرَضٍ مِنَ الدُّنْيَا

Ebu Hüreyre (ra) den: Peygamber (sav) şöyle buyurdu: Karanlık gecenin safhaları gibi olan korkunç fitnelerden önce iyi işlerde birbirinizle yarışınız. O fitneler sırasında kişi mümin olarak sabaha erer, kafir olarak akşama dahil olur. Yahut mümin olarak akşama ulaşır, kafir olarak sabahlar. Dinini dünyadan bir meta mukabilinde satar."⁵

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص الدُّنْيَا مَزْرَعَةُ الْآخِرَةِ

Peygamber (sav) şöyle buyurdu: "Dünya ahiretin tarlasıdır."⁶

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ص قَالَ " بَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ سَبْعًا هَلْ تَنْظُرُونَ إِلَّا فَقْرًا مُنْسِيًا أَوْ غَنًى مُطْعِيًا أَوْ مَرَضًا مُفْسِدًا أَوْ هَرَمًا مُفْنِدًا أَوْ مَوْتًا مُجْهِزًا أَوْ الدَّجَالَ فَسْرًا غَائِبٍ يُنْتَظَرُ أَوْ السَّاعَةَ فَالسَّاعَةُ أَذْهَى وَأَمْرٌ

¹ (Haşr, 59/18)

² Müslim, Eşribe, 140, (II, 1610)

³ Tirmizi, Kıyamet, 1, (IV, 612).

⁴ Suyuti, Camiu's-Sağır, h no. 1760, (I, 209).

⁵ Müslim, İman, 186, (I, 110)

⁶ Acluni, Keşfu'l-Hafa, (I, 412)

Ebu Hüreyre (ra) den: Peygamber (sav) şöyle buyurdu: Yedi şey gelip çatmadan iyi işler yapmaya bakın. Yoksa siz insana görevlerini unutturan fakirlikten, azdıran zenginlikten, halsiz bırakan hastalıktan, bunaklaştıran ihtiyarlıktan, ansızın yakalayan ölümden, gelmesi beklenen şeylerin en fenası deccalden, belası daha büyük ve daha acı olan kıyametten başka bir şey mi gözlüyorsunuz.”⁷

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص " أَكْثَرُوا ذِكْرَ هَادِمِ اللَّذَاتِ " . يَعْنِي الْمَوْتَ .

Ebu Hüreyre (ra) den: Peygamber (sav)"Ağız tadını kaçıran ölümü çok hatırlayınız" buyurdu.⁸

عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ص قَالَ " الْكَيْسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ وَالْعَاجِزُ مَنْ أَتْبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا وَتَمَتَّى عَلَى اللَّهِ " . قَالَ وَمَعْنَى قَوْلِهِ " مَنْ دَانَ نَفْسَهُ " . يَقُولُ حَاسِبٌ نَفْسَهُ فِي الدُّنْيَا قَبْلَ أَنْ يُحَاسَبَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ . وَيُرْوَى عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ حَاسِبُوا أَنْفُسَكُمْ قَبْلَ أَنْ تُحَاسَبُوا وَتُرَيَّنُوا لِلْعَرْضِ الْأَكْبَرِ وَإِنَّمَا يَخِيفُ الْحِسَابَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى مَنْ حَاسَبَ نَفْسَهُ فِي الدُّنْيَا

Şeddad b. Evs (ra) den: Peygamber (sav) şöyle buyurdu: “Akıllı kimse, kendisini hesaba çeken ve ölümden sonrası için hazırlayan kimsedir. Aciz kimse ise, nefsi isteklerine tabi olan ve Allah’tan olmadık şeyler isteyen kimsedir.” Ravi daha sonra “men dane nefsehu” ibaresini “Kendisi kıyamette hesaba çekilmezden evvel, kendi kendini hesaba çeken kimse” olarak izah etti ve Hz. Ömer (ra) den şu sözün rivayet edildiğini belirtti: “ Hesaba çekilmezden evvel kendi kendinizi hesaba çekiniz. Büyük gün için süsleniniz. Çünkü dünyada iken kendi kendini hesaba çeken kimseler için kıyamet günündeki hesap hafif gelir.”⁹

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ نَامَ رَسُولُ اللَّهِ ص عَلَى حَصِيرٍ فَقَامَ وَقَدْ أَثَّرَ فِي جَنْبِهِ فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ اتَّخَذْنَا لَكَ وَطَاءً . فَقَالَ " مَا لِي وَمَا لِلدُّنْيَا مَا أَنَا فِي الدُّنْيَا إِلَّا كَرَكَابٍ اسْتَنْطَلَتْ تَحْتِ شَجْرَةٍ ثُمَّ رَاحَ وَتَرَكَهَا " .

Abdullah (ra)dan: Peygamber (sav) bir hasırın üzerinde uyudu. Hasır yanağına iz yapmıştı: Ya rasülellah, keşke sana bir şilte bulsaydık dedik, bunun üzerine : "Dünya ile benim misalim; bir ağacın altında gölgelenip sonra terk edip giden yolcunun misali gibidir" buyurdu.¹⁰

عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكِ الْأَنْصَارِيِّ، قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص " مَا ذُنْبَانِ جَانِعَانِ أُرْسِلَا فِي غَنَمٍ بِأَفْسَدَ لَهَا مِنْ حَرِصِ الْمَرْءِ عَلَى الْمَالِ وَالشَّرْفِ لِدِينِهِ " .

Kâ'b İbni Mâlik (ra) 'den: Resûlullah (sav):: “Bir koyun sürüsünün içine salıverilmiş iki aç kurdun o sürüye verdiği zarar, mala ve mevkiye düşkün bir adamın dinine verdiği zarardan daha büyük değildir. ” buyurdu¹¹

VI. YARALANILABİLECEK BAZI KAYNAKLAR

- 1- Ahiret İnancı, Doç. Dr. Cemal Ağırman, Diy. Aylık Dergi, Eylül, 2003.
- 2- Kendi Kendimizi ve Ailemizi Cezadan Koruma Görevi, Doç. Dr. İsmail Karagöz, Diyanet Aylık Dergi, Aralık, 2002.
- 3- Kötü İş Yapan Cezasını, İyi İş Yapan Mükafatını görür, Doç. Dr. İsmail Karagöz, Diyanet Aylık Dergi, Temmuz, 2002.
- 4- Hesaba Çekileceğimizin Bilincinde Olmak, Doç, Dr, İsmail Karagöz, Di Aylık D Haz. 2003.
- 5- DİA Ahiret maddesi ve Dünya maddesi

⁷ Tirmizi, Zühd, 3, (IV, 552).

⁸ Tirmizi, Zühd, 4, (IV, 553).

⁹ Tirmizi Kıyame, 25, (IV, 638).

¹⁰ Tirmizi, Zühd 44, (IV, 588).

¹¹ Tirmizî, Zühd, 43, (IV, 558).